

Danske styrkepositioner i global konkurrence

Kontakt

Lynge Gørtz Smestad
Principal analyst
lsm@eifo.dk

Introduktion

Danmarks vækst og velstand afhænger af handel og investeringer på tværs af landegrænser. Særligt inden for en håndfuld sektorer har Danmark særlige styrkepositioner i den globale konkurrence. Disse styrkepositioner står for en stor del af de danske eksportindtægter og den danske værditilvækst, og det er afgørende for Danmarks fremtidige velstand, at disse styrkepositioner kan fastholdes. Danske virksomheders orientering mod udlandet betyder dog også, virksomhederne er mere afhængige af udenlandske input end virksomheder i vores nabolande. I en verden med stigende geopolitiske spændinger gør det danske virksomheder sårbare over for udenlandske konflikter og usikre forsyningskæder.

Eksporten udgør 70% af BNP

Det er markant højere end i vores nabolande, og samtidig vokser eksporten hurtigere i Danmark

35% af dansk eksport er skabt uden for Danmark

Danske virksomheder er i høj grad afhængige af input uden for EU

20% af vareeksporten krydser aldrig grænsen

Danske virksomheder forarbejder i stigende grad eksportvarer i udlandet. Denne tendens er især drevet af de store virksomheder

Nettobeholdningen af udenlandske investeringer udgør 26% af BNP

Disse investeringer genererer en betydelig formueindtægt for Danmark

Danske virksomheder investerer primært i USA

Danske virksomheder har 280 mia. kr. investeret i amerikanske datterselskaber

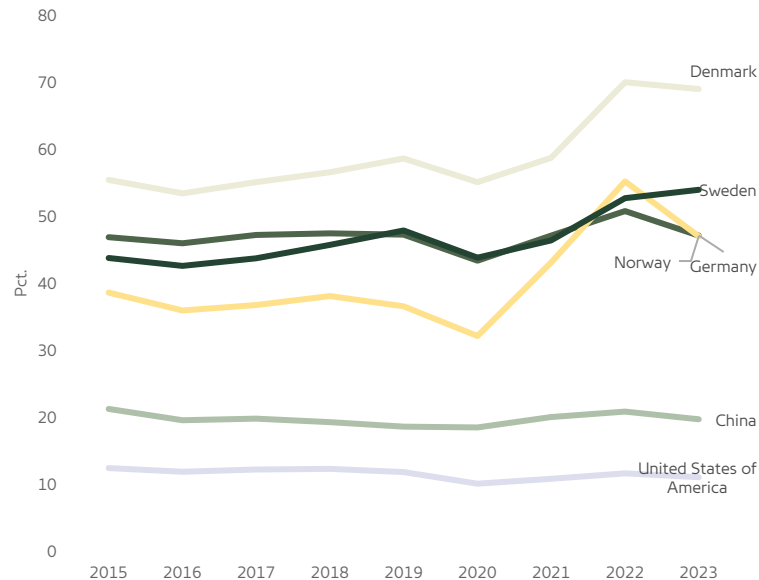
Fire nøglesektorer står for 65% af eksportindtægterne

Disse er maskiner, pharma, landbrug/fødevarer og kemisk industri

Danmark har en af de mest internationalt orienterede økonomier

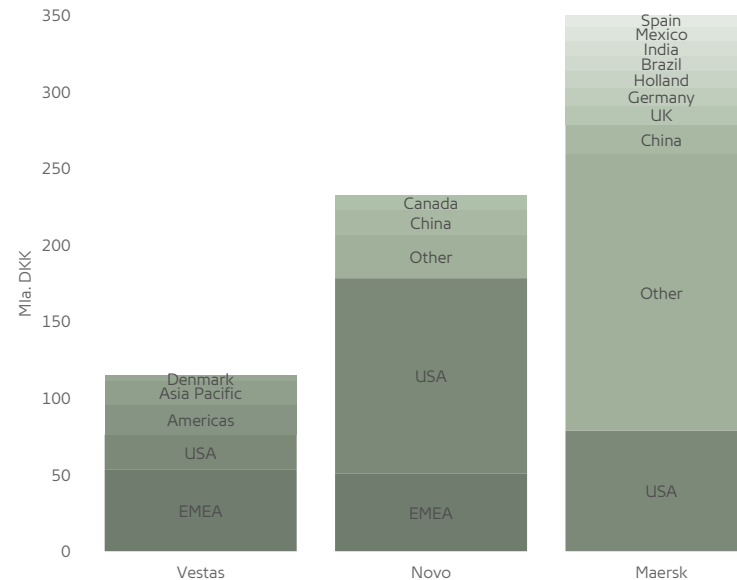
Eksportens andel af BNP

Kilde: Economist Intelligence Unit

Udvalgte danske virksomheders omsætning fordelt på region, 2023

Kilde: Tradingview

Som lille, åben økonomi er Danmark afhængig af at kunne afsætte sine varer på de globale markeder. Ikke desto mindre er graden af internationalisering hos danske virksomheder overraskende høj og væsentligt højere end i vores nabolande. I nærværende analyse ses nærmere på, hvordan danske virksomheder interagerer med udlandet samt hvilke dynamikker, der påvirker danske virksomheder i den globale konkurrence.

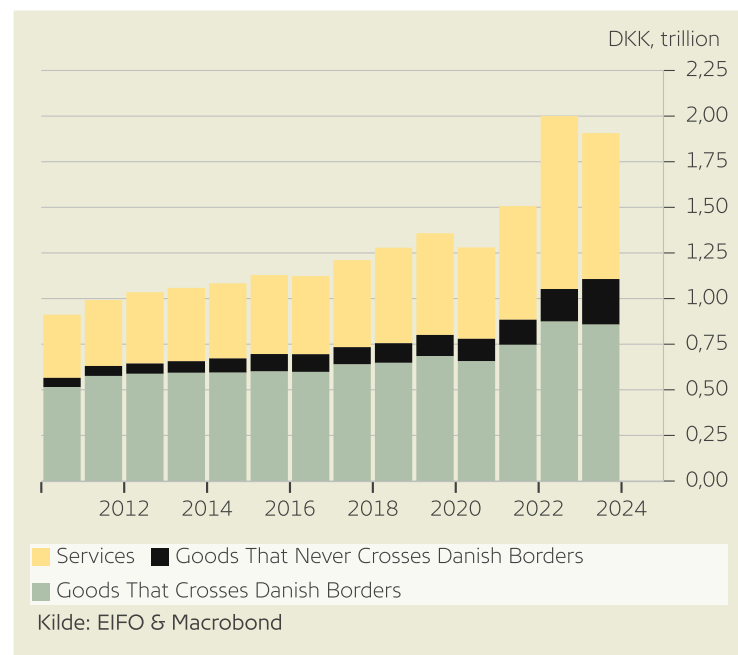
Den høje internationalisering ses bl.a. i eksporttallene. Eksportens andel af BNP er løbende vokset fra 50 pct. i 2006 til 70% i 2023. Dermed er den danske eksport vokset markant hurtigere end i vores nabolande, hvor eksportens andel af BNP har ligget mere stabilt på ca. 40-50% af BNP.

En bred vifte af danske virksomheder eksporterer til udlandet, og eksporten understøtter en lang række jobs i Danmark. Det gælder især for de største danske virksomheder som fx Vestas, Novo Nordisk og Maersk, at omsætningen uden for Danmark udgør langt størstedelen af den samlede omsætning. Samtidig har disse virksomheder mange ansatte uden for landets grænser. Ses på Danmarks største virksomhed målt på markedsværdi, Novo Nordisk, så har virksomheden 64.000 ansatte, hvoraf under halvdelen – 29.000 – er ansat i Danmark.

Især pharma driver den voksende eksport

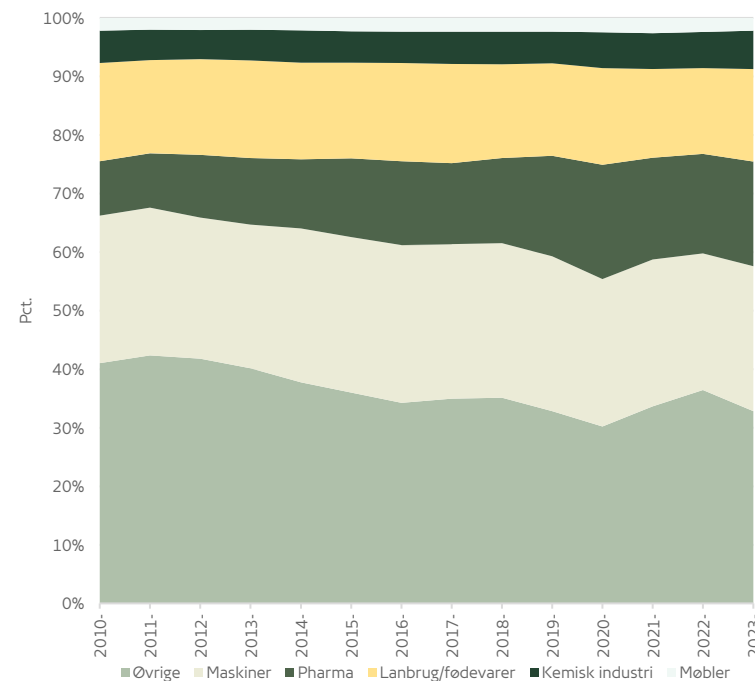
Udvikling i dansk eksport

Kilde: Economist Intelligence Unit

Sektorers andel af dansk vareeksport

Kilde: Danmarks statistik

Danske virksomheder eksporterede for 1.907 mia. kr. i 2023, heraf 1.108 mia. kr. varer og 799 mia. kr. tjenester. Det er et fald på 5 pct. i forhold til 2022, hvilket primært skyldtes en tilbagegang i søtransporten som følge af faldende fragtrater. Ses bort fra søtransporten steg eksporten med 9 pct. Den langsigtede trend for dansk eksport er således fortsat stigende. Eksporten er således – trods faldet i 2023 – fordoblet siden 2010.

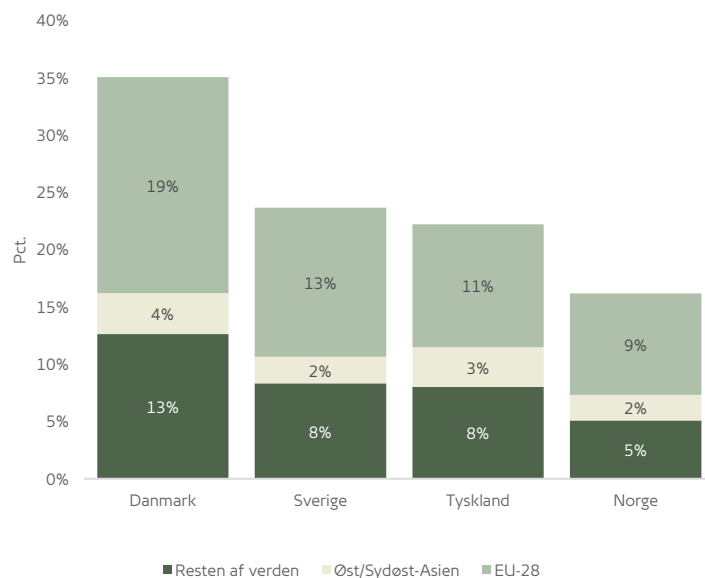
Ses på vareeksporten udgør maskiner, der bl.a. omfatter pumper og vindmøller, den største andel med 25 pct. af den samlede vareeksport, mens farmaprodukter er nr. 2 med ca. 18 pct. Sammen med landbrug/fødevarer og kemisk industri udgør disse nøglesektorer 65 pct. af den danske vareeksport. Det er dog tydeligt, at farmasektoren med Novo Nordisk i spidsen har oplevet en stor vækst, og sektorens betydning for dansk økonomi er stigende. Pharmas andel af vareeksporten er således fordoblet i perioden 2010-2023.

Der ses tillige en tydelige trend, hvor en stigende del af eksportindtægterne kommer fra varer, der aldrig har været i Danmark, men som faktureres i Danmark. Eksportindtægter fra varer, som ikke krydser den danske grænse, udgjorde i 2023 ca. 20 pct. af den samlede vareeksport. Typisk er der tale om varer, som danske virksomheder forarbejder og videresælger i udlandet. Ifølge en analyse fra Dansk Industri er denne tendens især drevet af få store virksomheder.

Afhængighed af udenlandske input medfører sårbarhed

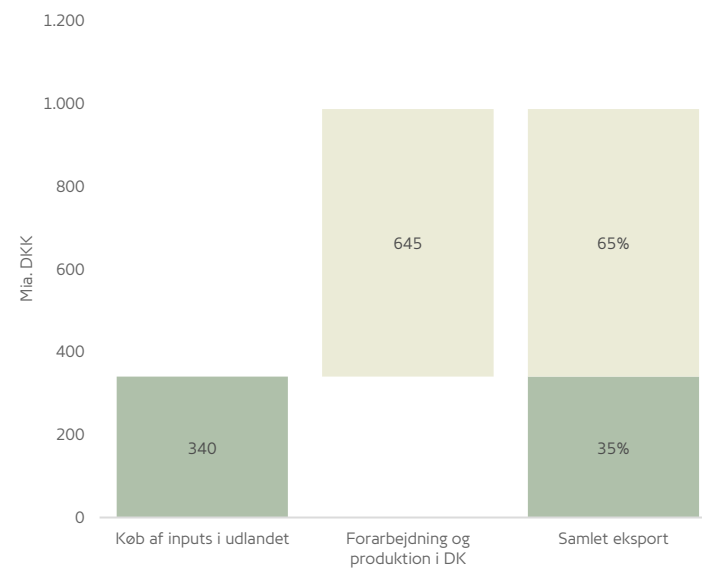
Udenlandske input i dansk eksport

Anm.: Baseret på perioden 2016-2020.
Kilde: OECD TIVA

Udenlandsk input i eksport samt inputs oprindelse

Anm.: Baseret på perioden 2016-2020.
Kilde: OECD TIVA

Den høje internationalisering hos danske virksomheder kan medføre fordele i form af bedre muligheder for forarbejdning og salg i udlandet, men kan også medføre sårbarheder. 35 pct. af den danske eksport er baseret på input, der er skabt af virksomheder uden for Danmark. De resterende 65 pct. kan henføres til økonomisk aktivitet i Danmark. I forhold til inputtene uden for Danmark er det særligt bemærkelsesværdigt, at en stor del (17 pct.) kommer uden for EU-28. Det er markant højere end i vores nabolande, som ligger på 7-11 pct.

I en verden med stigende geopolitiske spændinger gør det danske virksomheder mere sårbare over for udenlandske konflikter og usikre globale forsyningskæder. Det gælder bl.a. krigene i Ukraine og Gaza, ustabiliteten i Det Røde Hav og spændingerne omkring Taiwan. Især ustabiliteten i Det Røde Hav har vist, hvor sårbare de globale forsyningskæder kan være over for geopolitisk ustabilitet. Forstyrrelser i forsyningskæderne kan fordyre produktionen og dermed mindske virksomhedernes konkurrencedygtighed.

En håndfuld sektorer udgør særlige styrkepositioner

Globaliseringen indebærer, at produktionen af varer søger mod de lande, der kan producere dem bedst og billigst. Global handel medfører en velstandsgevinst, da lande kan specialisere sig i de sektorer, hvor landet er relativt bedst til at fremstille en given vare.

Der er forskellige måder at kortlægge, hvilke sektorer der er særligt vigtige for Danmark. En måde er at se på Danmarks komparative styrkepositioner – altså de sektorer, hvor Danmark har en særlig høj eksport sammenlignet med andre lande. For at gøre dette kan man udregne et såkaldt 'revealed comparative advantage indeks', som viser hvor stor en andel af Danmarks eksport, der udgøres af en specifik vare relativt til andelen på verdensplan. Hvis andelen i Danmark er på niveau med andelen på verdensplan, vil indekset være 1. Hvis Danmarks eksporterer dobbelt så meget, vil indekset være 2 etc.

Når den danske vareeksport opdeles på de 258 tilgængelige varegrupper, har 99 varegrupper en specialiseringsgrad på mere end 1. Ses på sektorer som helhed er specialiseringsgraden størst inden for landbrug og fødevarer, hvor den danske eksportandel er ca. fem gange større end niveauet på verdensplan.

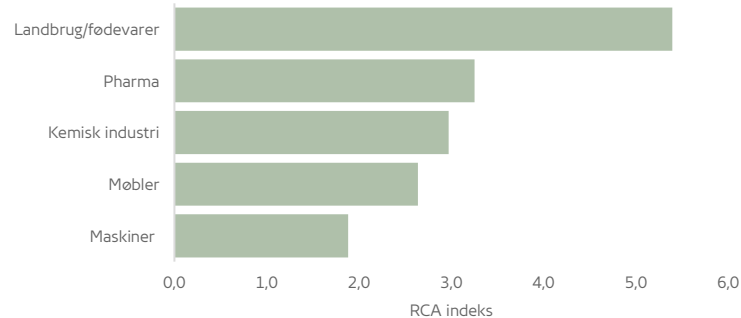
Landbrugs- og fødevarerektoren udgør ca. 15 pct. af den danske vareeksport og er dermed en nøglesektor for dansk eksport.

Danmark har ligeledes en høj specialiseringsgrad inden for andre sektorer som pharma, kemisk industri, møbler og maskiner. Den danske eksportandel inden for disse sektorer er ca. 2-3 gange højere end niveauet på verdensplan. Selv om specialiseringsgraden er højest inden for landbrugs- og fødevarerektoren, så er værditilvæksten større i andre sektorer – særligt når værditilvæksten udregnes per beskæftiget. Her ligger pharma-sektoren klart nummer et. Pharma havde i 2023 en værditilvækst per ansat på ca. 5 mio. kr., hvilket er ca. 10 gange så højt som i landbrugs- og fødevarerektoren. I forhold til debatten om fremtidens danske jobmarked er det således værd at bemærke, at de sektorer der har den højeste værditilvækst, ikke nødvendigvis medfører mange jobs. Pharma-sektoren beskæftiger således kun ca. 1 pct. af de beskæftigede, hvilket er markant færre end andre sektorer med en lavere værditilvækst.

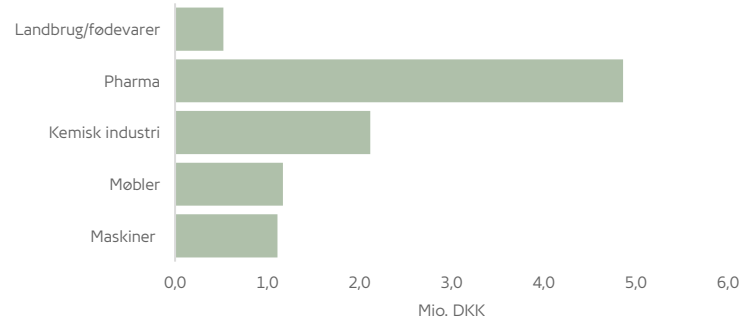

Danske eksportstyrkepositioner

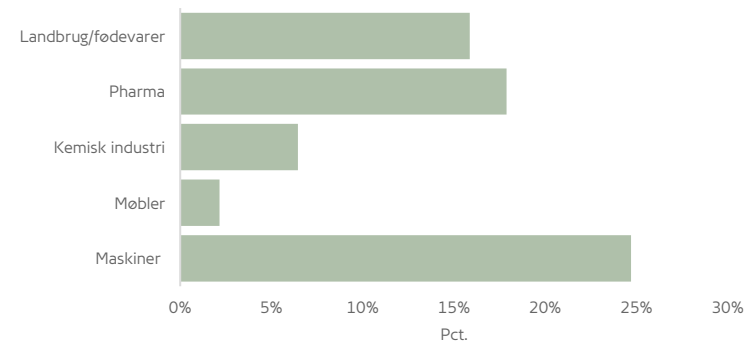
Specialiseringsgrad (RCA-indeks)

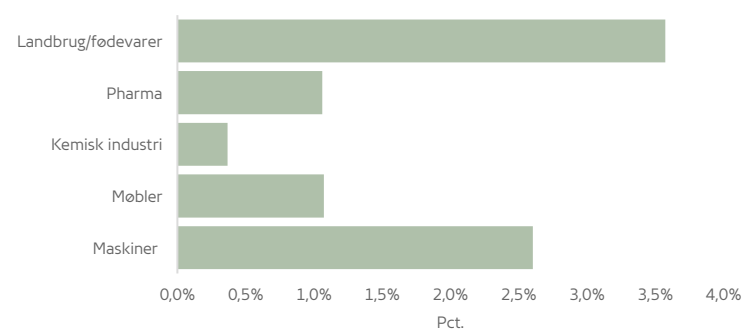
Værditilvækst per beskæftiget

Andel af dansk vareeksport

Andel af beskæftigede i Danmark

Kilde: UNCTAD (2022), Danmarks Statistik (2023-2024)

Anm.: RCA-indekset beregnes således:
$$\left(\frac{\text{Dansk eksport af specifik vare}}{\text{Samlet dansk vareeksport}} \right) / \left(\frac{\text{Verdens eksport af specifik vare}}{\text{Samlet vareeksport i verden}} \right)$$

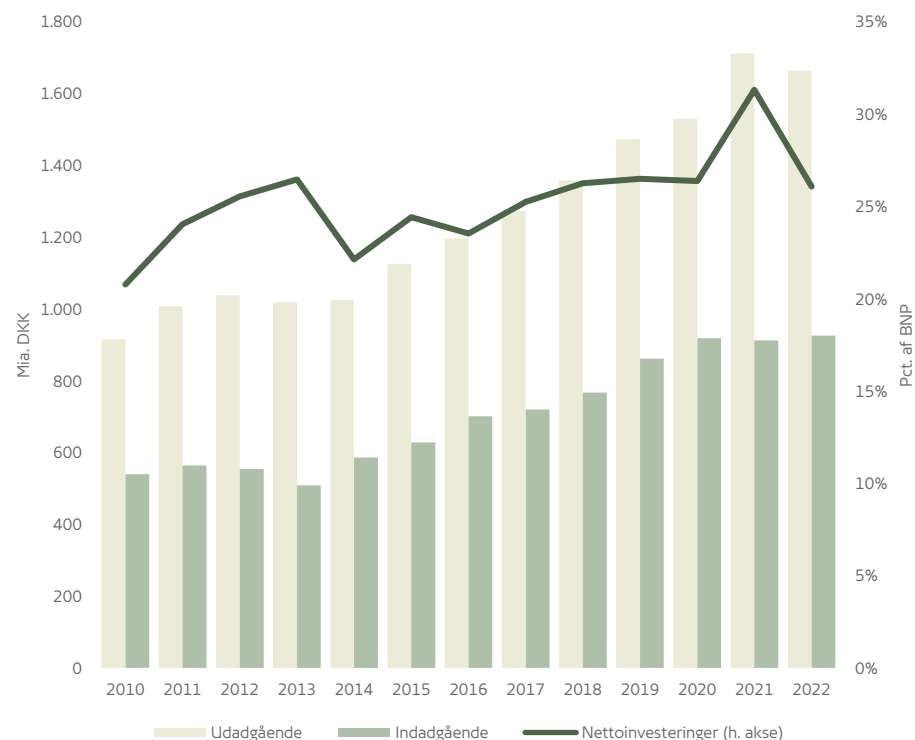
Hvis indekset er højere end 1, er det udtryk for, at Danmark eksporterer relativt mere af den givne vare end verden som helhed. Tjenester indgår ikke. Det oprindelige indeks er nedbrudt på SITC3-varegrupper. Indekset er opsummeret på SITC2-niveau ved at tage et vægtet gennemsnit.

De oprindelige kildestatistikker for RCA og eksport er nedbrudt på vare, mens statistikkerne for bruttoværditilvækst og beskæftigede er nedbrudt på branche. EIFO har selv lavet 'målingen' mellem vare og branche. Der er dog ikke 100 pct. overlap mellem de to.

Direkte investeringer i udlandet

Direkte investeringer, årlig beholdning

Anm.: Opgjort på retningsprincip ekskl. gennemløbsinvesteringer.
Kilde: Danmarks Statistik

Danske virksomheder nyder godt af at have produktion og salg i udlandet – fx via datterselskaber. Virksomheder kan ligeledes have mindre ejerandele i udenlandske selskaber. Når en dansk investor har mindst 10 pct. ejerskab i et udenlandsk selskab, kaldes det en direkte investering. Direkte investeringer har typisk en længere tidshorisont end porteføljeinvesteringer.

I årene efter finanskrisen steg Danmarks direkte investeringer i udlandet betydeligt hurtigere end udlandets direkte investeringer i Danmark, hvorved Danmark opbyggede en stor nettobeholdning af udenlandske investeringer. Værdien af de danske direkte investeringer i udlandet overstiger således værdien af udlandets investeringer i Danmark. Dette skal ses i sammenhæng med Danmarks årelange overskud på betalingsbalancens løbende poster. De senere år er de udadgående og indadgående direkte investeringer dog vokset nogenlunde lige hurtigt.

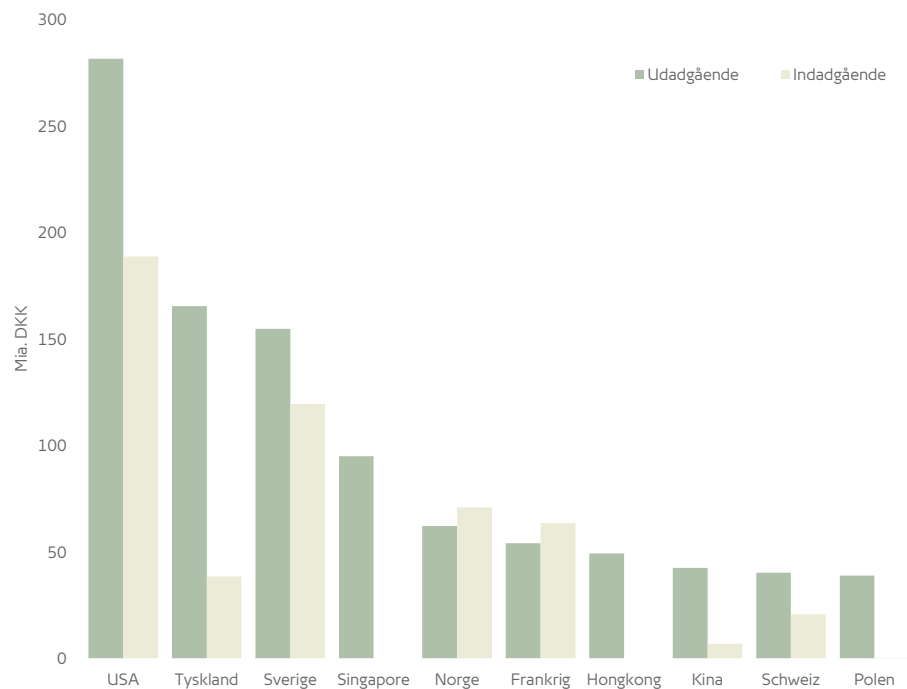
I 2022 var beholdningen af danske virksomheders direkte investeringer i udlandet ca. 1.700 mia. kr., mens udenlandske virksomheders beholdning af direkte investeringer i Danmark var ca. 900 mia. kr. Danmarks beholdning af direkte investeringer i udlandet er altså næsten dobbelt så stor som udlandets beholdning af direkte investeringer i Danmark. Differencen mellem de to på over 700 mia. kr. er udtryk for Danmarks nettobeholdning. Størrelsen på nettobeholdningen svarer til 26 pct. af Danmarks BNP. Denne nettobeholdning genererer en betydelig formueindtægt for Danmark.

Flest investeringer i USA

Direkte investeringer fordelt på land, 2022

Anm.: Opgjort på retningsprincip ekskl. gennemløbsinvesteringer.

Kilde: Danmarks Nationalbank

Danske virksomheder investerer mest i USA, som klart ligger nr. 1 over lande, som danske virksomheder har direkte investeringer i, mens Tyskland og Sverige er på 2.- og 3.-pladsen. For langt de fleste lande gælder, at danske virksomheders investeringer i det pågældende land, overstiger landets investeringer i Danmark.

Det er en global tendens blandt velstående lande, at landene har store udadgående investeringer i forhold til de indadgående, men i Danmark er forskellen særligt stor. Det har tidligere været debatteret, hvorvidt den store forskel mellem udadgående og indadgående direkte investeringer er udtryk for et strukturelt problem for dansk økonomi. Når danske virksomheder foretager direkte investering i udlandet, kunne det i teorien ske på bekostning af investeringer i Danmark og dermed danske arbejdspladser. Forskellen kunne i teorien ligeledes være udtryk for, at Danmark har en manglende evne til at tiltrække udenlandske investeringer. Tidligere analyser peger dog på, at dette ikke er tilfældet.